

SOCIALINIAI MOKSLAI

SOCIAL SCIENCES

Sporto mokslas / Sport Science
2018, Nr. 2(92), p. 3–9 / No. 2(92), pp. 3–9, 2018

DOI: <http://dx.doi.org/10.15823/sm.2018.11>

Tėvų vaidmuo skatinant krepšininkų motyvaciją sportuoti

Doc. dr. Aušra Lisinskienė, Nerijus Pigaga
Lietuvos edukologijos universitetas

Santrauka

Tėvai, dalyvaudami vaikų sportinėje veikloje, atlieka svarbų vaidmenį, kuris lemia vaikų norą, motyvaciją bei sėkmę sporte. Sportas svarbus ne tik patiems sportininkams, bet įtraukia ir kitus svarbius dalyvius: tėvus, trenerius, teisėjus, komandos narius. Dabartiniu laikotarpiu vis dažniau dėmesys atkreipiamas į vaikų sportinę veiklą ir tėvų įtaką jaunuolių ugdymui. Pastebima tendencija, kad tėvų dalyvavimas vaikų sporte gali būti įvairus. Mokslininkų nuomone, tėvams svarbu suprasti, kad jaunajam sportininkui reikėtų leisti išbandyti kuo daugiau sporto šakų ir atrasti save, mėgautis sportu bei įgyti teigiamos patirties. Tačiau pastarųjų metų moksliniai tyrimai rodo, kad tėvų noras matyti savo atžalos sėkmę dažnai užgožia tai, kas išties yra svarbiausia vaikų sporte.

Straipsnio tikslas – atskleisti tėvų vaidmens svarbą skatinant paauglių (krepšininkų) motyvaciją sportuoti. Tyrimo uždaviniai: 1) atskleisti tėvų (mamos ir tėčio atskirai) vaidmens svarbą skatinant vaikų motyvaciją sportuoti, atsižvelgiant į sportininkų amžių; 2) atskleisti tėvų (mamos ir tėčio atskirai) vaidmens svarbą skatinant vaikų motyvaciją sportuoti, atsižvelgiant į krepšininkų sportinį meistriškumą. Tyrimo metodai: kiekybinis tyrimas (anketinė apklausa). Tyrimo dalyviai: 75 krepšininkai – 15–16 ir 17–18 m. paaugliai.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mamos ir tėčio įsitraukimas į krepšininkų sportinę veiklą yra svarbus pagal visas tėvų įsitraukimo vertinimo skales. Tačiau savarankiškumo palaikymo (paramos) skalėje mamos vaidmuo yra stipresnis ir svarbesnis jaunesniems, t. y. 15–16 m., nei 17–18 m. krepšininkams. Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad didesnę sportinę patirtį turintys krepšininkai jaučia didesnę tėčio įsitraukimą nei mamos. Ilgesnę treniruočių ir varžybinių patirtį turintys krepšininkai pažymi didesnę tėčio palaikymą ir daromą įtaką jų karjerai.

Raktažodžiai: sportinė veikla, tėvai, mama, tėtis, krepšininkai, motyvacija.

Įvadas

Sportas užima svarbią vietą daugelio vaikų gyvenime. Sportas svarbus ne tik patiems sportininkams, sportas įtraukia ir kitus svarbius dalyvius: tėvus, trenerius, teisėjus, komandos narius. Dabartiniu laikotarpiu vis dažniau dėmesys atkreipiamas į vaikų sportinę veiklą ir tėvų įtaką jaunuolių ugdymui (Lisinskienė, 2016; Holt, Knight, 2014). Kiekvieno tėčio ir mamos pagrindinis tikslas – išauginti dorą, sveiką, aktyvų vaiką, leisti ir padėti jam pažinti savo asmenybę. Sportas – vienas iš didžiausių faktorių, kuris skatina vaikus ir tėvus domėtis įvairia fizine veikla, padedančia vaikui ugdytis kaip asmenybei, stiprėti fiziškai, skatinti organizmą visavertiškai vystytis. Pastebima tendencija, kad tėvų dalyvavimas vaikų sporte gali būti įvairus (Dorsch, Smith, McDonough, 2009). Vis dažniau išsakoma nuomonė, kad tėvų vaidmuo vaikų sporte gali būti problemiškas: nekultūringas tėvų elgesys varžybu metu ir po jų, per didelis tėvų įsitraukimas į vaikų sportą, psichologinis spaudimas vaikams, netaktiš-

kas elgesys su treneriais, teisėjais ir kitais dalyviais. Visa tai turi neigiamos įtakos jaunojo sportininko motyvacijai sportuoti (Holt, Tamminen, Black et al., 2009). Kita vertus, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad tėvai mano, jog elgiasi teisingai, norėdami padėti savo vaikui, ir toks jų įsitraukimas yra pozityvus ir palaikantis. Moksliniai tyrimai rodo (Lisinskienė, Šukys, 2016; Singh, 2006), kad tėvai, stokodami edukologinių, psichologinių ir kitų žinių, ne visuomet elgiasi tinkamai. Mokslininkų teigimu (Singh, 2006; Lisinskienė, Šukys, 2014), tėvams svarbu suprasti, kad jaunam sportininkui reikėtų leisti išbandyti kuo daugiau sporto šakų ir atrasti save, mėgautis sportu bei suteikti teigiamos patirties. Tačiau pastarųjų metų moksliniai tyrimai rodo, kad tėvų noras matyti savo atžalos sėkmę dažnai užgožia tai, kas išties yra svarbiausia vaikų sporte.

Tėvų misija yra sudominti vaiką veikla, kurioje nuolat dalyvaudami jie ugdomi pasitikėjimą savimi, gebėjimą spręsti kylančias problemas, siekti tikslo, skiepijamos vertybės (Lisinskienė, Šukys, 2014).

Dabartiniu laikotarpiu jau priešmokyklinio ugdymo amžiaus vaikai turi daug galimybių pasirinkti norimą sporto šaką: krepšinį, futbolą, gimnastiką, ledo ritulį ir kt. Dauguma tėvų siekia atrasti vaikų pašaukimą, leidžia aktyviam laisvalaikiui pasirinkti sporto ir kitas asmenybę ugdančias veiklas. Tyrimai rodo, kad sportinė veikla viena populiariausių popamokinių veiklų mokykloje (Lisinskienė, 2016). Pažymėtina ir tai, kad sportas padeda vaikui ne tik stiprėti fiziškai, bet ir suprasti, atpažinti ir ugdyti save kaip asmenybę, suartina šeimas, sustiprina tėvų ir vaikų tarpusavio santykius (Lisinskienė, 2016).

Tėvai, dalyvaudami vaikų sportinėje veikloje, atlieka svarbų vaidmenį, lemiantį vaikų norą sportuoti ir sėkmę. Tačiau tėvų požiūris turi būti atsargus ir atsakingas, nes jų įtaka vaiko sportinei veiklai gali turėti tiek neigiamą, tiek teigiamą poveikį. P. McCathy'io ir kt. (2008) atliktas vaikų dalyvavimo sportinėje veikloje tyrimas atskleidė pozityvų tėvų įsitraukimą. Mokslininkai padarė išvadą, kad tokie vaikai bus motyvuotesni, mėgausis savo sportine veikla ir, tikėtina, sieks pasirinktos sporto šakos sportinių rezultatų. Be to, kalbant apie vaiko vystymąsi, tėvų dalyvavimas gali prisidėti ugdant svarbius vaiko asmenybės bruožus: motyvaciją, savigarbą, socialinius, emocinius įgūdžius (McCathy, Jones, Clark-Carter, 2008). Ypač akcentuotinas vaiko skatinimas būti savarankiškam, kūrybingam, iniciatyviam, remtis įgūdžiais, kuriuos įgijo. Tai ypač sustiprina pasitikėjimą ir palengvina kitas gyvenimo situacijas.

Daugelis autorių pripažįsta, kad į motyvacijos sportuoti klausimus, neatsižvelgiant į tai, kad praktiškai juos bandoma pritaikyti jau seniai, nėra pakankamai atsakymų. Motyvaciją sportuoti tyrė daugelis mokslininkų (Deci, Ryan, 1985; Gibson, Fosters, 2002; Malinauskas, 2003; Razmaitė, Grajauskas, 2012). Jau ne vienus metus mokslininkus domina tai, kas skatina žmogų imtis vienokios ar kitokios veiklos, kas nukreipia jo aktyvumą. Šiuo tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip tėvų vaidmuo galėtų prisidėti prie sportininkų motyvacijos didinimo. Taigi, keliamas probleminis klausimas – koks yra tėvų vaidmuo skatinant sportininkų, t. y. krepšinininkų, motyvaciją sportuoti. Paminėtina ir tai, kad šiuo tyrimu siekta atskirai atskleisti tėčio ir mamos vaidmenį, nes iki šiol mokslinėje literatūroje, ypač šalies kontekste, tokių tyrimų pasigendama. Remiantis išsiskeltais probleminiais klausimais, formuluojamas toks tikslas – atskleisti tėvų vaidmens svarbą paauglių krepšinininkų (15–18 m.) motyvacijai sportuoti.

Tyrimo metodai

Kiekybinis tyrimas: anketinė apklausa. Tyrimui atlikti buvo naudotas Tėvų vaidmens nustatymo klausimynas (POPS) (Deci, Ryan, 1994). Šio tyrimo pagrindu siekiama validuoti E. L. Deci ir R. M. Ryan (1994) sukurtą klausimyną, adaptuotą Lietuvai. Klausimynu siekta įvertinti vaikų suvokimą apie jų tėvų palaikymą ir įtaką sportininkų įgyjamai sportinei patirčiai. Klausimynas skirtas paaugliams ir jį sudaro 42 teiginiai: 21 teiginys apie mamą ir 21 apie tėtį. Pagal šiuos klausimus suformuotos 6 subskalės: mamos palaikymas, mamos įtaka ir rūpestis bei nuoširdumas, taip pat ir tėvo palaikymas, tėvo įtaka ir jo rūpestis ir nuoširdumas. Atsakydami į kiekvieną teiginį, tiriamieji turėjo pasirinkti atsakymo variantus pagal septynių pakopų Likerto skalę su rangais 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 – nuo „visiškai neteisinga“ (1) ir „vidutiniškai teisinga“ (5) iki „labai teisinga“ (7). Prieš apklausą respondentai supažindinti su tyrimo tikslu, uždaviniais ir garantuotas jų atsakymų anonimiškumas.

Sporto mokyklų mokinių motyvacijai tirti buvo naudota Lietuvoje aprobuota (Grajauskas, 2008) Sporto motyvacijos skalė (Pelletier et al., 1995). Sporto motyvacijos skalę sudaro 28 teiginiai, suskirstyti po keturis į 7 subskales: vidinės motyvacijos – sužinoti; vidinės motyvacijos – siekti tobulumo; vidinės motyvacijos – patirti; išorinės motyvacijos – identifikuotis, susitapatinti; išorinės motyvacijos – nesąmoningai priimtas išorinis reguliavimas; išorinės motyvacijos – tiesioginis išorinis reguliavimas; nemotyvuotumas (nei išorinių, nei vidinių motyvų nebuvimas). Atsakydami į kiekvieną teiginį, tiriamieji turėjo pasirinkti atsakymo variantus pagal penkių pakopų Likerto skalę su rangais 1, 2, 3, 4, 5 – nuo „visiškai su teiginiu nesutinku“ (1) iki „visiškai su teiginiu sutinku“ (5). Prieš apklausą respondentai supažindinti su tyrimo tikslu, uždaviniais ir garantuotas jų atsakymų anonimiškumas.

Sportininkų sportavimo stažas buvo nustatytas pateikiant atvirąjį klausimą: „Kiek metų lankote krepšinio sporto šakos treniruotes?“.

Tyrimo dalyviai. Tiriamųjų imtį sudarė 75 sportininkai – Vilniaus krepšinio ir Sostinės krepšinio mokyklų 15–18 m. krepšinininkai. Didžiausią dalį apklaustųjų sudarė 16 m. krepšinininkai (28 %), 15 m. sportininkai – 21,33 %, vyriausi (18 m.) apklaustieji – 16 % ir 17 bei 14 m. krepšinininkai – po lygiai, po 17,33 %. Net 84 % apklaustųjų turi 7 metų ir didesnę patirtį, o 16 % turi 6 metų ir mažesnę krepšinio sporto šakos treniruočių ir varžybų patirtį.

Matematinė statistika. Siekiant nustatyti motyvacijos ypatumus pagal subskales, buvo apskaičiuoti: subskalių teiginių sumos aritmetiniai vidurkiai, tiriamųjų požymių reikšmių sklaidos apibūdinimui iliustruoti – vidutiniai kvadratiniai nuokrypiai (SD), skirtumų patikimumui tarp lyčių, sportiniam meistriškumui, amžiui nustatyti buvo taikytas Stjudento (angl. *Student*) *t* kriterijus nepriklausomoms imtims. Statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta naudojantis SPSS 21 versijos programa. Statistiniai metodai (standartinis vidurkis, standartinis nuokrypis) taikyti atliekant tyrimo duomenų statistinį įvertinimą, vadovaujantis reikšmingumo lygmenimis. Atlikta Spirmeno (angl. *Spearman*) koreliacinė analizė. Siekiant palyginti respondentų atsakymus pagal amžių ir sportinį stažą, buvo naudotas dviejų nepriklausomų imčių T testas bei neparametrinis Mano ir Vitnio (angl. *Mann-Whitney*) U testas. Tiek T testas, tiek Mano ir Vitnio U testas naudojamas tam pačiam tikslui – palyginti dviejų nepriklausomų imčių skalės atsakymus ir nustatyti, ar dviejų

grupių duomenys statistiškai reikšmingai skiriasi. Tačiau T testas naudojamas ir yra tikslus tada, kai skalės yra arti normaliojo skirstinio arba kai yra nemažas respondentų kiekis. Jei respondentų nedaug ir skalės yra nenormalios ir asimetriškos, tuomet reikia naudoti neparametrinį Mano ir Vitnio U testą, kuris palygina ne vidurkius, o vidutinius rangus.

Tyrimo rezultatai

Tyrimo rezultatai pateikti 1, 2 ir 3 lentelėse. 1 lentelėje pateikti tyrimo rezultatai tėvų vaidmens (mamos ir tėčio atskirai) svarba sportininkų (krepšininkų) motyvacijai sportuoti pagal sportininkų amžių. 2 lentelėje pateikti tėvų vaidmens svarbos rezultatai, atsižvelgiant į krepšininkų sportinį stažą. 3 lentelėje pateikta koreliacinė analizė ir siekiama išsiaiškinti tėvų vaidmens svarbą krepšininkų motyvacijai sportuoti. Tiriamieji pagal amžių ir sportinį stažą suskirstyti į 2 grupes: atitinkamai pagal amžių 15–16 ir 17–18 m. sportininkai bei sportinį stažą iki 6 m. ir 7 m. ir daugiau.

1 lentelė

Tėvų vaidmens svarba krepšininkų motyvacijai sportuoti pagal sportininkų amžių

Subskalės	Respondentų amžius				T testo p reikšmė	Mano ir Vitnio U testo p reikšmė
	15–16 m. (N = 50)		17–18 m. (N = 25)			
	Vidurkis	SN	Vidurkis	SN		
VM_sužinoti	4,19	0,628	4,11	0,826	0,663	0,945
VM_patirti	4,22	0,584	4,24	0,436	0,880	0,820
VM_siekti	4,28	0,584	4,23	0,718	0,747	0,986
IM_susitapatinti	3,62	0,625	3,79	0,648	0,263	0,344
IM_nesąmoningas IR	4,02	0,571	4,01	0,663	0,946	0,794
IM_tiesioginis IR	3,34	0,829	3,27	0,699	0,738	0,718
Nemotyvuotumas	1,77	0,733	1,90	0,933	0,495	0,612
Vidinė_motyvacija	4,23	0,563	4,19	0,604	0,805	0,809
Išorinė_motyvacija	3,66	0,557	3,69	0,477	0,799	0,748
M_įsitraukimas (įtaka)	4,26	0,611	4,02	0,415	0,077	0,080
M_savarankiškumo palaikymas (parama)	5,30	0,566	4,98	0,541	0,025	0,029
M_rūpestis ir nuoširdumas	4,68	0,444	4,55	0,587	0,288	0,582
T_įsitraukimas (įtaka)	4,21	0,771	4,13	0,436	0,636	0,244
T_savarankiškumo palaikymas (parama)	5,22	0,805	5,05	0,868	0,432	0,639
T_rūpestis ir nuoširdumas	4,58	0,745	4,41	0,711	0,339	0,342

Pastaba: VM – vidinė motyvacija, IM – išorinė motyvacija, IR – išorinis ryšys, M – mama, T – tėtis.

Pagal gautas rezultatus 2 lentelėje matyti, kad tėčio ir mamos reikšmė abiejų grupių krepšininkams iki 16 m. ir 17–18 m. yra vienoda, tačiau mamos

paramos skaleje matyti jaunesniųjų tyrimo dalyvių, kuriems yra iki 16 metų, aukštesni įverčiai (abiejų testų $p < 0,05$).

2 lentelė

Tėvų vaidmens svarba krepšininkų motyvacijai sportuoti pagal sportininkų sportinę patirtį

Subskalės	Sportinis stažas				T testo p reikšmė	Mano ir Vitnio U testo p reikšmė
	iki 6 m. (N = 24)		7 ir daugiau m. (N = 51)			
	Vidurkis	SN	Vidurkis	SN		
VM_sužinoti	4,22	0,485	4,13	0,778	0,559	0,845
VM_patirti	4,25	0,489	4,22	0,561	0,798	0,752
VM_siekti	4,29	0,535	4,25	0,671	0,79	0,940
IM_susitapatinti	3,55	0,599	3,73	0,648	0,259	0,150
IM_nesamoningas IR	4,00	0,516	4,02	0,639	0,87	0,701
IM_tiesioginis IR	3,15	0,847	3,39	0,749	0,207	0,233
Amotivacija	1,79	0,740	1,82	0,835	0,893	0,927
Vidinė motyvacija	4,25	0,469	4,20	0,619	0,677	0,759
Išorinė motyvacija	3,57	0,504	3,72	0,538	0,256	0,267
M_įsitraukimas (įtaka)	4,09	0,426	4,23	0,615	0,335	0,525
M_savarankiškumo palaikymas (parama)	5,32	0,538	5,13	0,586	0,186	0,182
M_rūpestis ir nuoširdumas	4,65	0,377	4,63	0,547	0,88	0,680
T_įsitraukimas (įtaka)	4,01	0,555	4,27	0,711	0,141	0,008
T_savarankiškumo palaikymas (parama)	5,36	0,520	5,07	0,924	0,163	0,208
T_rūpestis ir nuoširdumas	4,64	0,459	4,46	0,829	0,235	0,498

Pastaba: VM – vidinė motyvacija, IM – išorinė motyvacija, IR – išorinis ryšys, M – mama, T – tėtis

Pagal Mano ir Vitnio U testo rezultatus didesnią sportinę stažą turintys krepšininkai įvertino tėčio įtaką kaip stipresnę nei krepšininkai, kurių sportavimo stažas iki 7 m. ($p = 0,008$). Nors T testas tokio reikšmingo rezultato neparodė, tikslesnis šiuo atveju laikomas Mano ir Vitnio U testo rezultatas, nes tėčio įtakos skalė buvo asimetriška ir neatitiko normalumo kriterijų. Kitų subskalių statistiškai reikšmingo skirtumo tarp didesnio ar mažesnio sportinio stažo krepšininkų nebuvo rasta.

4 lentelėje pateikti sportininkų motyvacijos ir tėvų vaidmens koreliacinės analizės rezultatai. Mamos ir tėčio įtakos ir sportininkų motyvacijos skalės statistiškai reikšmingai nekoreliuoja, išskyrus

mamos įsitraukimo kaip išorinės krepšininkų (IM) motyvacijos įverčius, kur rasta silpna teigiama koreliacija 0,229. Tiek mamos, tiek tėčio savarankiškumo palaikymas turi teigiamos įtakos vidinei krepšininkų motyvacijai bei išorinės motyvacijos susitapatinimo subskalei. Be to, tik tėčio savarankiškumo palaikymas turi teigiamos įtakos išorinės motyvacijos nesamoningumo subskalei ir bendrai išorinei motyvacijai. Tiek tėčio, tiek mamos subskalių įvertis „rūpestis ir nuoširdumas“ (angl. *warmth*) turi teigiamos įtakos vidinei ir išorinei motyvacijai bei jų subskalėms, išskyrus IM nesamoningas IR. Tarp nemotyvuotumo subskalės ir tėvų vaidmens nebuvo rasta statistiškai reikšmingo koreliacinio ryšio.

3 lentelė

Mamos ir tėčio išitraukimo į sportininko veiklą ir sportininkų motyvacijos koreliacinė analizė

	Išitraukimas (įtaka)		Savarankiškumo palaikymas (parama)		Rūpestis ir nuoširdumas	
	Mama	Tėtis	Mama	Tėtis	Mama	Tėtis
VM sužinoti	,005	,033	,241*	,267*	,300**	,266*
VM patirti	-,040	,017	,254*	,321*	,366**	,305**
VM siekti	-,043	-,070	,261*	,270*	,366**	,269*
IM susitapatinti	,086	,104	,243*	,299*	,296**	,364**
IM nesąmoningas IR	-,170	-,169	,220	,282*	,226	,209
IM tiesioginis IR	,229*	,181	,096	,160	,371**	,345**
Nemotyvuotumas	,089	,141	-,121	-,175	-,164	-,224
Vidinė motyvacija	-,022	,005	,272*	,303**	,360**	,301*
Išorinė motyvacija	,099	,095	,217	,287*	,372**	,388**

Pastaba: * – $p < 0,05$. ** – $p < 0,01$.

Tyrimo rezultatų aptarimas

Šio tyrimo metu nagrinėta, kokį vaidmenį atlieka tėvai paauglių krepšininkų motyvacijai sportuoti. Pirmiausia analizuoti demografiniai duomenys: krepšininkų pasiskirstymas pagal amžių. Didžiausią dalį apklaustųjų sudarė šešiolikmečiai. Išsiaiškinus respondentų procentinį pasiskirstymą pagal amžių, sudarytos dvi amžiaus grupės: krepšininkai iki 16 m. ir 17–18 m. sportininkai. Atliekant tyrimą pirmiausia siekta nustatyti tėvų vaidmenį motyvuojant sportuoti pagal tiriamųjų paskirstymą į dvi amžiaus grupes. Gauti rezultatai parodė, kad tiek pirmajai grupei iki 16 m., tiek antrai – 17–18 m. krepšininkams – tėčio ir mamos reikšmė yra vienoda, išskyrus mamos savarankiškumo (paramos) skalės įvertčius, kurie didesni yra jaunesnių sportininkų. Tai patvirtina ir kitų tyrėjų (Kaye et al., 2015) duomenys, kad jaunesnio amžiaus paauglių prieraišumas prie tėvų buvo daug didesnis nei vyresnių paauglių. Kitų tyrėjų (Šniras, Bakanauskas, 2016) duomenimis, 17–18 m. jaunieji krepšininkai geriau vertina kai kuriuos varžybinius socialinius psichologinius įgūdžius nei jaunučiai. Apibendrinus atsakymus, kiek tyrimo dalyviams yra svarbus tėčio ir mamos palaikymas, palyginti pagal amžių, rezultatas yra logiškas. Jaunesni krepšininkai turi mažiau patirties ir gyvenimiškų įgūdžių, todėl, kaip parodo ir rezultatai, mama teikia didesnę paramą ir motyvuoja jaunesnius krepšininkus.

Nustatant tėvų vaidmenį motyvuojant krepšininkus sportuoti, tiriamieji pagal demografinius duo-

menis ir turimą patirtį suskirstyti į dvi grupes. Didesnę respondentų dalį sudarė 7 m. ir daugiau sportinę patirtį turintieji. Kitos grupės tiriamųjų sportinis stažas 6 m. ir mažiau. Tiriant, koks tėvų vaidmuo motyvuojant krepšininkus sportuoti, rezultatai parodė, jog tiek pirmajai grupei (7 m. ir daugiau), tiek antrajai grupei (6 m. ir mažiau) tėčio ir mamos vaidmuo motyvuojant sportuoti yra vienodas. Tačiau tenka pastebėti, tai kad tėčio išitraukimas svarbesnis daugiau sportinės patirties turintiems krepšininkams negu mažesnę patirtį turintiems krepšininkams. Remiantis kito tyrimo (Malinauskas, 2008) duomenimis, 18–24 m. žaidžiančius krepšinių studentus siekti sportininko karjeros ir būti pripažintiems visuomenėje skatina išoriniai motyvai. Todėl galima teigti, kad ilgiau sportuojančių krepšininkų ir jų tėvų įtaka turi sąsają su didesnio rezultato ir sportininko karjeros siekimu ateityje, negu vėliau pradėjusių sportuoti krepšininkų.

Taip pat buvo analizuojamas mamos ir tėčio išitraukimas į sportininko veiklą ir kokią tai turi įtaką motyvacijai sportuoti. Tiek mamos, tiek tėčio vaiko savarankiškumo palaikymas turi teigiamos įtakos vidinei motyvacijai ir jos subskalėms bei išorinės motyvacijos susitapatinimo subskalėi. Tiek tėčio, tiek mamos rūpestis ir nuoširdumas turi teigiamos įtakos vidinei ir išorinei motyvacijai bei jų subskalėms, išskyrus išorinės motyvacijos nesąmoningam išoriniam reguliavimui. Šiltų santykių ir motyvacijos ryšys buvo stipriausi. Iš respondentų atsakymų matyti, kad tiek mama, tiek tėtis neturi amotyva-

cinių siekių savo vaikams ir tuo klausimu nebuvo rasta nė vieno reikšmingo ryšio. Mamos parama yra didesnė jaunesnio amžiaus krepšininkams, tačiau tobulėjant ir kylant į aukštesnį lygį, tėčio įtaka tampa svarbi priimant svarbius sprendimus tiek krepšininko karjeros klausimais, tiek gyvenime. Mokslininkų atlikti tyrimai patvirtina, kad yra reikalingas nuolatinis ir nenutrūkstamas tėvų domėjimasis ir įsitraukimas į vaiko sportinį gyvenimą (Dorsch et al., 2009). Galima teigti, kad tiek mamos, tiek tėčio įsitraukimas į krepšininkų sportinį gyvenimą yra svarbus.

Tyrimo rezultatai rodo, kad aukšto meistriškumo krepšininkai pagal savo amžių jaučia tiek mamos, tiek tėčio palaikymą sportinėje veikloje ir tai leidžia paaugliams dominuoti savo amžiaus grupėse. Remiantis tyrimais atskleista, kad tėvai turi įtakos motyvuojant savo vaikus sportinei veiklai (McCarthy, Jones, 2007; Bowker et al., 2009; Sanchez-Miguel et al., 2013).

Išvados

Tyrimas atskleidė, kad abiejų amžiaus grupių (15–16 ir 17–18 m.) krepšininkų tiek mamos ir tiek tėčio svarba ryški visose skalėse. Tačiau pagal savarankiškumo palaikymo (paramos) skalę mamos vaidmuo yra stipresnis ir svarbesnis jaunesniems, o ne 17–18 m. sportininkams. Didesnę sportinę patirtį turintiems krepšininkams (7 m. ir daugiau) tėčio įtaką (įsitraukimas) yra didesnė negu krepšininkų, kurie sportuoja 6 m. ir mažiau. Ilgesnę treniruočių ir varžybų patirtį turintiems krepšininkams tėčio palaikymas ir daroma įtaka jų karjerai yra didesnė.

LITERATŪRA

- Bowker, A., Boekhoven, B., Nolan, A., Bauhaus, S., Glover, P., Powell, T., Taylor, S. (2009). Naturalistic observations of spectator behavior at youth hockey games. *The Sport Psychologist*, 23, 301–316.
- Deci, E. L., Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York, NY: Plenum.
- Dorsch, T. E., Smith, A. L., McDonough, M. H. (2009). Parents' perceptions of child-to-parent socialization in organized youth sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31, 444–468.
- Gibson, S., Fosters, T. (2002). The path to excellence. *Olympic Coach*, 12, 6–7.
- Grajauskas, L. (2008). *Jaunųjų (12–14 metų) orientacininkų rengimo modeliavimas taikant treniravimo priemonių ir metodų įvairovę. Daktaro disertacija*. Šiauliai: ŠU.
- Holt, N. L., Knight, C. J. (2014). *Parenting in Youth Sports. From Research to Practice*. London and New York: Routledge.
- Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Mandigo, J. L., Fox, K. R. (2009). Youth sport parenting styles and practices. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 31, 37–59.
- Kaye, M. P., Frith, A., Vosloo, J. (2015). Dyadic anxiety in youth sport: the relationship of achievement goals with anxiety in young athletes and their parents. *Journal of Applied Sport Psychology*, 27(2), 171–185. DOI: 10.1080/10413200.2014.970717
- LeBlanc, J., Dickson, L. (1996). *Straight Talk about Children and Sport: Advice for Parents, Coaches, and Teachers*. Coaching association of Canada. Gloucester, Ontario, Canada. Prieiga per internetą: http://www.coach.ca/files/Straight_Talk_1.pdf.
- Lisinskienė, A., Šukys, S. (2014). Tėvų ir vaikų ugdomosios sąveikos sportinėje veikloje ypatumai. *Sporto mokslas*, 1(75), 22–27.
- Lisinskienė, A. (2016). *Tėvų ir paauglių ugdomoji sąveika sportinėje veikloje: Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, edukologija (07S)*. Kaunas.
- Lisinskienė, A., Šukys, S. (2016). Trenerių, vaikų ir tėvų sąveika kaip trimatė ugdomoji sistema. *Sporto mokslas*, 1(83), 23–27.
- Malinauskas, R. (2003). Didelio meistriškumo dvikovos sporto šakų sportininkų ir jų rezervo motyvacijos ypatumai. *Sporto mokslas*, 1(31), 19–22.
- Malinauskas, R. (2003). *Sporto psichologijos pagrindai*. Kaunas: LKKA leidykla.
- Malinauskas, R. (2008). Krepšinių žaidžiančių studentų sportinės veiklos motyvacija. *Sportas*, 4(71), 57–62.
- Malinauskas, R., Bukauskas, G., Ivaškienė, V. (2006). Trenerio bendravimo su sportininkais ypatumai (15–18 metų krepšininkų ir imtynininkų akimis). *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1(43), 19–23.
- McCarthy, P., Jones, M., Clark-Carter, D. (2008). Understanding enjoyment in youth sport: a developmental perspective. *Psychology of Sport and Exercise*, 2(9), 142–156.
- Pelletier, L. G., Tuson, K. M., Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Brière, N. M., Blais, M. R. (1995). Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and amotivation in sports: the Sport Motivation Scale (SMS). *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17(1), 35–53.
- Razmaitė, D., Grajauskas, L. (2012). Laisvalaikio sportuojančių moterų ir vyrų motyvacijos sportui šaka. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 5(38). ISSN 1648-8776.
- Sanchez-Miguel, P., Leo, F. M., Sanchez-Oliva, D., Amado, D., Caecia-Calvo, T. (2013). The importance of parents' behavior in their children's enjoyment and motivation in sports. *Journal of Human Kinetics*, 36, 171–179.
- Singh, P. (2006). *The Involvement of Parents in Children's Sport*. Prieiga per internetą: https://www.sanaa.org.za/resources/r_pi.pdf.
- Šniras, Š., Bakanauskas, T. (2016). Lietuvos moksleivių krepšinio lygoje žaidžiančių jaunųjų krepšininkų varžybinių socialiniai psichologiniai įgūdžiai. *Sporto mokslas*, 1(83), 28–33. DOI: <http://dx.doi.org/10.15823/sm.2016.5>

THE ROLE OF PARENTS IN MOTIVATING ADOLESCENTS BASKETBALL PLAYERS IN SPORT

Assoc. Prof. Dr. Aušra Lisinskiė, Nerijus Pigaga
Lithuanian University of Educational Sciences

SUMMARY

Sport plays an important role in the lives of many children. Sport is important not only for the athletes themselves, but also includes other important participants: parents, coaches, referees, teammates. However, in the current period more attention is being paid to children's sports activities and the influence of parents on the education of young athletes. There is a tendency to note that parental involvement in children's sports can be diverse.

As the researchers highlight, it is important for parents to understand that they should show the young athlete as many as possible ways, to introduce to different sports so that the young athlete later could find himself/herself, to enjoy sport and to have positive experiences. However, recent research shows that parents' desire to see their offspring succeeding, and parents often forget what really matters in children's sport. Therefore, the role of parents in motivating adolescent basketball players in sports is the object of this research. The tasks of the study is to reveal the importance of parents' (mothers and fathers separately) role in motivating basketball players (15–18 years of age), regarding of the athletes age; and to reveal the importance of parents' (mothers and fathers separately) role of motivating basketball players regarding athletes experience in their career.

The following research methods are used: Analysis of the scientific literature; Quantitative study: Questionnaire; Mathematical statistics methods. Basketball players of two basketball schools (n = 75) participated in the questionnaire survey.

The results of this study have demonstrated that mother's and father's role is important in both age groups (15–16 years old and 17–18 years old). In autonomy support range (scale) mother's role is stronger and more important for younger players than in group of 17–18 years old athletes. Basketball players with more experience (7 years or more) have bigger father's involvement than players with less experience (6 years and less). With bigger and longer experience in training and competitions basketball players have stronger father's involvement and support in their careers.

Keywords: parents, mother, father, adolescents, basketball players, motivation.

Aušra Lisinskiė
Lietuvos edukologijos universitetas,
Sporto ir sveikatos fakulteto Kūno kultūros teorijos ir sveikatos
ugdymo katedra
Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius
Tel.: +370 650 21236
El. p. ausra.lisinskiene@leu.lt

Gauta 2018-06-04
Patvirtinta 2018-06-08